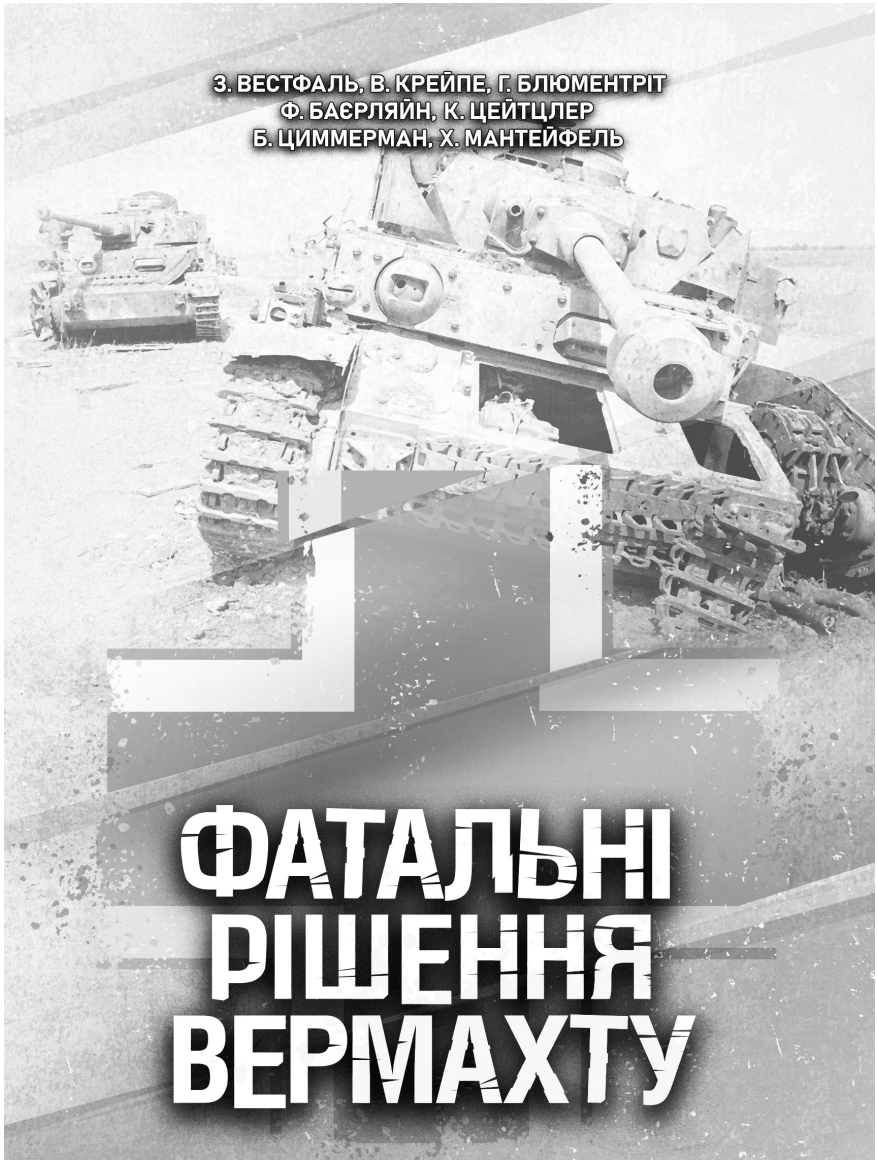

Фатальні рішення вермахту

Книга про поразку фашисткою Німеччини у Другій світовій війні. Вона написана групою генералів гітлерівського вермахту за завданням міністерства оборони США.

Автори книги — учасники описуваних ними подій розповідають про підготовку збройних сил нацистської Німеччини до війни, про провал стратегічних та оперативних планів німецького командування, про поразку німецько-фашистських військ у великих операціях на різних театрах військових дій, а також про ту атмосферу інтриг та особисту ворожнечі, що панувала у вищих штабах гітлерівської армії у найбільш критичні періоди війни.

**З. ВЕСТФАЛЬ, В. КРЕЙПЕ, Г. БЛЮМЕНТРИТ
Ф. БАСРЛЯЙН, К. ЦЕЙТЦЛЕР
Б. ЦИММЕРМАН, Х. МАНТЕЙФЕЛЬ**

ФАТАЛЬНІ РІШЕННЯ ВЕРМАХТУ

Видавництво
«К Н Т»
Київ — 2024

УДК 93/99(100-87)
Ф 27

Переклад українською — *Святослав Пархоменко*

Фатальні рішення вермахту. / З. Вестфаль, В. Крейпе, Г. Блюментріт,
Ф 27 Ф. Баєрляйн, К. Цейтцлер, Б. Циммерман, Х. Мантейфель. — Київ: Видавництво
«КНТ», 2024. — 412 с.

ISBN 978-611-01-3405-7

Книга про поразку фашисткою Німеччини у Другій світовій війні. Вона написана групою генералів гітлерівського вермахту за завданням міністерства оборони США.

Автори книги — учасники описуваних ними подій розповідають про підготовку збройних сил нацистської Німеччини до війни, про провал стратегічних та оперативних планів німецького командування, про поразку німецько-фашистських військ у великих операціях на різних театрах військових дій, а також про ту атмосферу інтриг та особисту ворожнечі, що панувала у вищих штабах гітлерівської армії у найбільш критичні періоди війни.

ISBN 978-611-01-3405-7

© Видавництво «КНТ», 2024.

ПЕРЕДМОВА ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ

Книга «Фатальні рішення», що з'явилася у США наприкінці 1956 р., значно відрізняється від інших видань, присвячених другій світовій війні. Вона написана групою генералів німецько-фашистської армії за завданням міністерства оборони США. Про мету її видання відверто говорить у своїй передмові головний історик Європейського театру воєнних дій С. Л. А. Маршалл: «Книжка «Фатальні рішення» виросла зі спеціальних досліджень, здійснених німцями в 1946-1948 рр. за ініціативою керованого мною відділу. Ми, американці, повинні отримати користь із невдалого досвіду інших».

Хто ж ці генерали і який досвід передають вони своїм покровителям?

Із семи авторів шестеро – представники німецького генерального штабу, у минулому видатні діячі гітлерівського вермахту, які обіймали під час Другої Світової війни високі штабні пости. Серед них начальник генерального штабу сухопутних сил генерал-полковник Курт Цейтцлер, начальник штабу Західного фронту генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль, начальник штабу військово-повітряних сил генерал

авіації Вернер Крейпе, начальник штабу 4-ої армії генерал Гюнтер Блюментріт, начальник штабу Африканського корпусу генерал-лейтенант Фріц Басрляйн і начальник оперативного відділу Штабу Західного фронту генерал-лейтенант Бодо Циммерман. І лише генерал Гассо фон Мантейфель не належав до штабних генералів. Мантейфель виступає як «герой» Арденнського бою, в якому він – тоді командувач 5-ї танкової армії – зіграв вельми помітну роль.

Таким чином, слідом за Манштейном, Кессельрінгом, Гудеріаном і Тіппельскірхом – колишніми командувачами армій і груп армій – слово надано начальникам штабів. Але якщо у «Втрачених перемогах» Манштейна, «Думках про Другу Світову війну» Кессельрінга, «Спогадах солдата» Гудеріана та «Історії Другої Світової війни» Тіппельскірха більше говориться про перемоги німців у Другій Світовій війні та менше – про невдачі, то в «Фатальних рішеннях» автори розповідають тільки про чорні дні німецько-фашистської армії.

«Фатальні рішення» – це книжка про важкі поразки гітлерівських військ у Другій Світовій війні, сповідь тих, хто близько стояв до тих, хто ухвалював фатальні рішення, і, безумовно, сприяв їхньому втіленню в життя.

Книга складається з шести самостійних статей: 1) Битва за Англію, 2) Московська битва, 3) Ель-Аламейн, 4) Сталінградська битва, 5) Франція, 1944 рік і 6) Арденни. Статтям передують коротка передмова американського військового історика С. Л. А. Маршалла. Коментарі генерала Вестфала, що супроводжують кожну статтю, за задумом видавців, покликані надати книжці характер послідовної розповіді про найважливіші воєнні події Другої Світової війни.

Свою розповідь німецькі генерали ведуть у формі спогадів учасників описуваних ними військових подій. Захоплення гітлерівських генералів спогадами про минулу війну пояснюється аж ніяк не тим, що ці спогади приємні їм. Звичайно, ні. Їм не дуже приємно писати про те, як і чому вони програли окремі бої, операції і війну загалом. Дві обставини, однак, змушують німецьких генералів згадувати події багаторічної давнини. По-перше, німецько-фашистська армія не тільки програла війну, а й втратила національну пам'ять – архіви, що опинилися в руках переможців. По-друге – і це, мабуть, головне, – колишній гітлерівський генералітет намагається вислужитися перед призвідниками нової агресії – імперіалістичними за правилами Північноатлантичного блоку, і тому йому доводиться виправдовуватися за поразки в минулій війні. Манштейну, Тіпфельскірху, Цейтцлеру потрібно зараз вишукувати, а то й просто вигадувати слушну причину катастрофи, що спіткала фашистську Німеччину в Другій Світовій війні, на когось перекладати провину за загибель багатьох мільйонів людей і незліченні руйнування. Мемуари для цього – вельми відповідна літературна форма.

«Фатальні рішення» – це повість про провал фашистської агресії, розказана її активними учасниками, які намагаються застерегти західнонімецьких реваншистів і нових претендентів на світове панування від повторення прорахунків гітлерівського верховного командування.

Наш читач знайде в книзі досить багато відомостей (раніше відомих недостатньо широко) про розробку німецьким генеральним штабом стратегічних планів війни, про підготовку збройних сил фашистської Німеччини до війни проти

Радянського Союзу, про розбіжності у верховному командуванні на різних етапах війни тощо. Автори дещо припіднімають завісу і над тим, що відбувалося в ставці Гітлера, дають характеристики деяким видатним військовим діячам німецько-фашистської армії, повідомляють цікаві факти з повсякденної роботи вищих штабів. Але в спогадах німецьких генералів є не тільки правда, а й неприкрита брехня. Вдумливий читач без особливих зусиль розбереться в цьому. Він побачить класове обличчя авторів і зрозуміє глибоко тенденційний характер висвітлення ними найважливіших подій війни.

Перша стаття – «Битва за Англію» – написана генералом авіації Вернером Крейпе. Після падіння Франції в червні 1940 р. Крейпе був призначений начальником оперативного відділу 3-го повітряного флоту, того самого флоту, на який було покладено бомбардування Англії. Тому йому добре відомі основні етапи битви за Англію.

Невеликий огляд, зроблений генералом Крейпе, ще раз переконує нас, що серйозної підготовки німецько-фашистських військ до вторгнення в Англію не велося. Німецьке верховне командування, як видно, не мало наміру рухати свої збройні сили через Ла-Манш.

Операція «Морський лев» (операція зі вторгнення на Британські острови), про яку багато говорилося у вищих і нижчих штабах, як про грандіозний військовий захід Гітлера, по суті справи була задумана як великий дезінформаційний маневр. Крім німецьких військово-повітряних сил, ні флот, ні сухопутні війська участі в битві за Англію майже не брали. Та й сама битва по суті не відбулася. Уся справа обмежилася ударами німецької авіації (щоправда, інколи вельми чутливи-

ми) по англійських портових містах, караванах торгових суден, промислових центрах, військових базах та аеродромах.

Вернер Крейпе досить докладно повідомляє про характер і результати повітряних нальотів на всіх трьох етапах битви за Англію. За підрахунками Крейпе, у повітряних операціях брало участь близько 1500 винищувачів і 1350 бомбардувальників. Це значна повітряна армада. Щоправда, Крейпе перебільшує кількість літаків, що були у 2-му і 3-му повітряних флотах. За даними Гальдера, їх було значно менше. До жовтня 1940 р. проти Англії діяло близько 600 винищувачів і 800 бомбардувальників.

У спогадах Крейпе слід звернути увагу на один вельми примітний факт. Як видно зі статті, більшість армійських, флотських і авіаційних офіцерів були переконані в тому, що вони готуються до вторгнення в Англію і що, щойно випаде кілька погожих днів, операція розпочнеться. Неодноразово призначалися дні початку вторгнення, але щоразу терміни змінювалися, а день висадки десанту переносився нібито через погану погоду. Рейхсмаршал Герінг весь час вимагав посилити нальоти на життєві центри Великої Британії. У лютому 1941 р. він примчав із великою свитою до Парижа і влаштував скандал Кессельрінгу і Шперрле за слабку ефективність повітряних операцій проти Англії, що начебто затримувало операцію «Морський лев».

У такій помилці армійські офіцери перебували довгий час. «Лише в березні 1941 р., – пише Крейпе, – деякі вищі офіцери дізналися про можливість зіткнення між Німеччиною і Росією, що мало означати остаточну відмову від битви за Англію».

Насправді ж від операції «Морський лев» в імперській канцелярії відмовилися давно. Після окупації Франції інші думки долали Гітлера, іншими справами займалися його військові радники Кейтель, Йодль, Браухіч і Гальдер. Їхні погляди були звернені на Схід.

Масовані повітряні нальоти на Англію, особливо на Лондон (Крейпе вказує, що на Лондон було скоєно 65 нальотів, у яких іноді брали участь до 800 літаків), робили з метою політичного натиску на Англію, щоб змусити англійський уряд відмовитися від війни з Німеччиною. Крім того, вони служили маскуванням для підготовки до війни проти Радянського Союзу.

Як показують документи, влітку і восени 1940 р. німецький генеральний штаб був зайнятий не підготовкою операції «Морський лев», а розробкою плану війни проти СРСР. Уже в липні 1940 р. він почав ретельно вивчати Східний театр військових дій, узагальнюючи відомості про угруповання та озброєння радянських військ, про стан західних кордонів Радянського Союзу. 31 липня 1940 р. начальник генерального штабу генерал-полковник Гальдер зробив у своєму щоденнику наступний попередній висновок: «Якщо Росію буде розбито, Англія втратить останню надію. Тоді панувати в Європі і на Балканах буде Німеччина. На підставі цього міркування Росія має бути ліквідована. Термін – весна 1941 р. Що швидше ми розіб'ємо Росію, то краще. Операція тільки тоді матиме сенс, якщо ми одним стрімким ударом розгромимо цю державу».

Центральне завдання, вирішити яке гітлерівські стратеги готувалися стрімким ударом, полягало в тому, щоб роз-

громити Радянський Союз, перш ніж Англія збільшить свої збройні сили. На основі цієї стратегічної концепції влітку і восени 1940 р. у широких масштабах розгортається підготовка німецько-фашистської армії до війни проти Радянського Союзу: різко збільшується кількість піхотних і танкових дивізій, зростає виробництво військової техніки та боєприпасів, спішно готують офіцерські кадри, створюють людські та матеріальні резерви.

Можливо, все це не було відомо генералу Крейпе, як не було йому відомо і те, що в перших числах жовтня 1940 р. верховне командування ухвалило рішення відмовитися від операції «Морський лев», а 13 жовтня начальник оперативного відділу генерального штабу генерал Гойзінгер уже представив Гальдеру план згортання цієї операції. І якщо для Крейпе та інших офіцерів операція «Морський лев» ще існувала як щось реальне, то верховному командуванню вона слугувала лише прикриттям для підготовки «Drang nach Osten». Звідси хибні уявлення Крейпе і його хибна оцінка битви за Англію як поворотного пункту в історії Другої Світової війни.

З великою статтею «Московська битва» виступає в книжці генерал Гюнтер Блюментріт. Зміст цієї статті виходить за рамки її назви. Велике місце посідає в ній передісторія вторгнення німецьких військ до Радянського Союзу та опис військових подій на центральному – московському – напрямку в літні місяці 1941 р. Ці сторінки становлять безсумнівний інтерес. Вони написані з використанням записів особистого щоденника Блюментріта і містять дані, що заслуговують на увагу.

Блюментріт перебував у колі штабних генералів і офіцерів, зокрема й серед тих, хто був близький до імперської

канцелярії. Тому він знає те, що було відомо небагатьом. До війни Блюментріт тривалий час працював у генеральному штабі, а з осені 1940 р. був начальником штабу 4-ї армії. Цю посаду він обіймав до січня 1942 р., коли був призначений начальником оперативного управління генерального штабу сухопутних сил.

У своїй статті Блюментріт не обмежується спогадами. Він дає оцінку подіям і робить політичні та стратегічні узагальнення. Його основний висновок викладено на самому початку статті. Він сформульований так: «Перші фатальні рішення були прийняті німецьким командуванням у Росії. З політичної точки зору найголовнішим фатальним рішенням було рішення напасти на цю країну».

Правильний висновок. Але з Блюментрітом не можна погодитися, коли він усю провину покладає на одного Гітлера, вигороджуючи й виправдовуючи німецький генеральний штаб, вищий генералітет і насамперед Рундштедта, Браухіча і Гальдера, які нібито відмовляли Гітлера від війни з Росією.

У західнонімецькій літературі з історії Другої Світової війни це досить поширений прийом: усю провину за поразки німецько-фашистської армії перекласти на Гітлера, а всі успіхи приписати генералітету та генеральному штабу. Блюментріт тут дотримується поради німецького історика Ф. Ернста: «Шанобливе схиляння і любов до батьківщини наказують нам не руйнувати престиж деяких імен, з якими ми звикли пов'язувати перемоги нашої армії»[1].

Справжня мета цього нехитрого прийому зрозуміла. Реабілітація генералітету німецько-фашистської армії потрібна зараз як для бундесверу, офіцерський корпус якого формується цілком із колишніх гітлерівських генералів і офіцерів, так і для Північноатлантичного блоку в цілому. Вона необхідна реваншистам для того, щоб зберегти військові кадри фашистської Німеччини і використовувати їх у майбутній війні.

Але Блюментріт упускає одну дуже суттєву обставину: йому ніхто не повірить, ніби німецький генеральний штаб не причетний до авантюрної ідеї війни проти СРСР. Генеральний штаб мав прямий стосунок до розроблення планів війни з Радянським Союзом і до їх здійснення.

Блюментріт стверджує, що Гальдер відмовляв Гітлера від війни з Росією. Однак достатньо ознайомитися з висловлюваннями Гальдера, щоб переконатися в протилежному. Саме Гальдер був одним з ініціаторів підготовки війни проти СРСР. Він висунув цю ідею одразу ж після окупації Франції. У його щоденнику ми знаходимо такий запис від 22 липня 1940 р.: «Російська проблема має бути вирішена наступом. Слід продумати план майбутньої операції». У наступних записах Гальдера ця ідея розвивається наполегливіше й упевненіше з неодноразово повторюваним висновком: «Слід якомога швидше розгромити Росію». А коли всі розрахунки плану були вже готові і перевірені на штабних іграх, Гальдер вніс у щоденник такий запис: «Почати повним ходом підготовку відповідно до основ запропонованого нами плану. Орієнтовний термін початку операції – кінець травня».

Такі факти. Неспроможність тверджень Блюментріта очевидна. Німецький генеральний штаб безумовно причет-

ний до ухвалення фатальних рішень, про які йдеться в цій книзі. Він несе повну відповідальність за підготовку і розв'язання війни, за ті важкі наслідки, які вона принесла.

Блюментріт повідомляє про існування кількох стратегічних планів війни з Радянським Союзом. Гітлер вважав, що насамперед потрібно досягти економічних цілей: захопити Україну, Донецький басейн, Північний Кавказ і таким чином отримати хліб, вугілля і нафту. Браухіч і Гальдер на перший план висували знищення Радянських Збройних Сил, розраховуючи, що після цього буде вже неважко здійснити політичні та економічні цілі.

Рундштедт, який командував групою армій «Південь», був упевнений, що виграти війну однією кампанією в кілька місяців неможливо. Війна може затягнутися надовго, говорив він, і тому в 1941 р. всі зусилля слід зосередити на одному – північному – напрямі, опанувати Ленінград і його район. Війська ж груп армій «Південь» і «Центр» мають вийти на лінію Одеса – Київ – Орша – озеро Ільмень. Командувач 4-ї армії фельдмаршал Клюге дотримувався іншої думки. Він вважав, що центром докладання всіх сил повинна з'явитися Москва, «голова і серце радянської системи», оскільки тільки з її падінням досягаються основні політичні та стратегічні цілі війни. Нарешті, сам Блюментріт бачив вирішення завдання в одночасному заволодінні Москвою і Ленінградом – цими двома найбільшими політичними та економічними центрами країни.

Існування різних поглядів, про які повідомляє Блюментріт, – свідчення серйозних розбіжностей серед вищого генералітету німецько-фашистської армії з кардинальних питань ведення війни проти Радянського Союзу. Хоча генеральний

штаб, як зазначає автор, найретельнішим чином підготувався до війни, і «все, що можна було зробити перед початком кампанії, було зроблено», проте перші ж труднощі призвели до нових сутичок між верховним командуванням збройних сил (Гітлер, Кейтель, Йодль) та Командуванням сухопутних сил (Браухіч, Гальдер, пізніше Цейтцлер). Непередбачений перебіг війни змусив Гітлера і його стратегів вносити серйозні зміни в початкові плани і розрахунки.

Блюментріт не замовчує і про розбіжності, що виникли наприкінці липня – на початку серпня 1941 р. з питання про подальші дії на радянсько-німецькому фронті. Але вірного тлумачення причин цих розбіжностей він не дає. Блюментріт не пояснює, чому після заволодіння Смоленськом гітлерівське командування змушене було розв'язати проблему: куди наступати далі? На Москву? Або повернути значну частину сил з московського напрямку на південь і домагатися вирішальних успіхів у районі Києва?

Зростання опору радянських військ перед Москвою схилило Гітлера до другого шляху, який дозволяв, на його думку, не припиняючи наступу на інших напрямках, швидко захопити Донецький басейн і багаті сільськогосподарські райони України.

Ця ідея знайшла відображення в директивах верховного командування, що слідували одна за одною. Уже 23 липня 1941 р. Кейтель віддав Браухічу розпорядження: «Зосередити зусилля 1-ї і 2-ї танкових груп для заволодіння промисловим районом Харкова, а потім наступати через Дон на Кавказ. Основні сили піхоти насамперед повинні зайняти Україну, Крим і центральні райони Росії до Дону» [2].

Якщо Кейтель ще ставив перед центральним угрупованням німецьких військ наступальні завдання і говорив про захоплення Москви, то директива Гітлера № 34 від 30 липня 1941 р. пропонувала більш радикальне рішення. «Ситуація, що змінилася останнім часом, – ідеться в директиві, – поява перед фронтом і на флангах групи армій «Центр» великих сил противника, становище з постачанням і необхідність надати 2-й і 3-й танковим групам десять днів для відпочинку й укомплектування змусили відмовитися від завдань і цілей, зазначених у директиві № 33 від 19.07 та в доповненні до неї від 23.07. Зважаючи на це, я наказую групі армій «Центр», використовуючи зручну місцевість, перейти до оборони.

У наступі можуть бути поставлені обмежені цілі [3].

Браухіч і Гальдер, природно, були незадоволені таким рішенням. Вони спробували заперечувати Гітлеру і в спеціальній доповіді доводили йому, що необхідно зосередити основні зусилля на центральному напрямку і домагатися якнайшвидшого заволодіння Москвою. Відповідь Гітлера надійшла негайно. «Міркування командування сухопутних сил щодо подальшого ходу операцій на сході від 18 серпня не узгоджуються з моїми рішеннями. Я наказую наступне: найголовнішим завданням до настання зими є не взяття Москви, а захоплення Криму, промислових і вугільних районів на Дону і позбавлення росіян можливості отримувати нафту з Кавказу; на півночі – оточення Ленінграда і з'єднання з фінами» [4].

Гітлер роз'яснював Браухічу, що взяття Криму має колосальне значення для забезпечення постачань нафти з Румунії, що тільки після досягнення цієї мети, а також оточення Ленінграда і з'єднання з фінськими військами звіль-

Зміст

ПЕРЕДМОВА	
ДО УКРАЇНСЬКОГО ВИДАННЯ	3
ПЕРЕДМОВА	26
ФАТАЛЬНИЙ РІК (1939-1940)	
Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль.....	36
БИТВА ЗА АНГЛІЮ	
Генерал авіації Вернер Крейпе.....	44
ВІЙНА РОЗШИРЮЄТЬСЯ	
Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль.....	66
МОСКОВСЬКА БИТВА6	
Генерал Гюнтер Блюментріт.....	74
ВІЙНА НАБЛИЖАЄТЬСЯ ДО СВОГО АПОГЕЮ	
Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль.....	136
ЕЛЬ-АЛАМЕЙН	
Генерал-лейтенант Фріц Баерляйн	146
ВІД ЕЛЬ-АЛАМЕЙНА ДО СТАЛІНГРАДА	
Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль.....	183

СТАЛІНГРАДСЬКА БИТВА

Генерал-полковник Курт Цейтлер..... 188

МІЖ ДВОМА ВИРІШАЛЬНИМИ БИТВАМИ

Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль..... 269

ФРАНЦІЯ, 1944 РІК

Генерал-лейтенант Бодо Циммерман..... 278

КІНЕЦЬ НАБЛИЖАЄТЬСЯ

Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль..... 333

АРДЕННИ

Генерал Гассо фон Мантейфель..... 340

ФІНАЛ

Генерал-лейтенант Зигфрід Вестфаль..... 396

Примітки 400

ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

З. Вестфаль, В. Крейпе,
Г. Блюментріт, Ф. Баєрляйн, К. Цейтцлер,
Б. Циммерман, Х. Мантейфель

ФАТАЛЬНІ РІШЕННЯ ВЕРМАХТУ

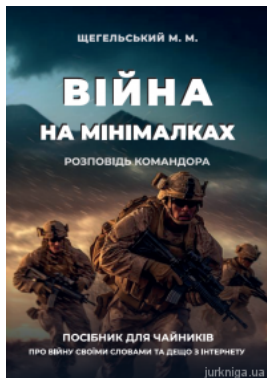
Переклад українською — *Святослав Пархоменко*

Підписано до друку 14.11.2024 р. Формат 60x84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 25,75. Тираж 300 прим.

ТОВ «КНТ»

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 581 від 03.08.2001 р.

Книги, які можуть вас зацікавити

[Війна на мінімалках.
Розповідь командора](#)

[Перейти на сайт](#) →